

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
16 Octombře st. v.
28 Octombře st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 42.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Stefan Rareș.

— Dramă istorică* în 4 acte și 10 tablouri. —

Persónele :

Stefan Rareș, Domnul Moldovei.
Elena Dămnă, muma lui Stefan.
Rosandra, sora lui Stefan.
Hatmanul Trifan.
Joldea Spătarul.
Iancu Moțoc.
Stolnicul Istrate.
Logofetul Miron.
Caterina, sora lui Moțoc.
Cosma, omul lui Stefan.
Costin Troțușan, iubitul și logodnicul Caterinei.
Sanda.
Ion, dușman lui Stefan.
Vrancea, unchiul lui Ion.
Albu }
Mitrea }
Dabija }
Pânte }
Udrea }
Un *pristav* }
 } ómeni din popor.

SUCÉVA 1553.

Actul I.

TABLOUL I.

SCENA I.

(O cameră în palatul Domnesc.)

ELENA și ROSANDRA.

ELENA : Cum se nu fflu tristă, fiica mea, când vęd, că fiii lui Petru Rareș sânt departe de a sēméná párintelui lor! Iliáš pársi tronul cu rușine, cum n'a făcut nici un Domn al Moldovii. Și acum Stefan, în loc de a repara urmele fratelui seu, din potrivă indignă prin purtarea sa tótă Moldova și mână pe boeri cătră răs-vrătire.

ROSANDRA : Așá este, scumpă mamă ; are o purtare nefericită și uriciósă, dar cu înaintarea în vērștă va puté sē-și vie în simțiri și sē lucreze astfel, ca numele lui sē nu aducă rușine străbunilor sei.

ELENA : Bine ar fi ; dar cu nu mai am nădejde.

* Publicată după originalul aflat în posesiunea dlui Iuliu Roșca, care a însemnat diviziunea și îndicațiile lăsate de autor în fuga compozițiunii.
Red.

Sē las, că a uitat datoriile ce are cătră soția sa Maria, care este cea mai bună și mai blândă femeie. El a pársit-o și nu se gândesce decât la niște plăceri ce adese le amestecă cu cruțimi. Aceste n'ar fi nimic, când ș-ar implini datoriile cătră Moldova, — lucru la care se gândesce puțin. Se vede, că Dumneșeu s'a mániat asupra némului lui Alesandru cel bun și va urmá ca fiul meu Stefan sē fie cel din urmá... Dumneșeule, fá ca sē fie o minciună acésta temere a mea !

ROSANDRA : Eu încă am creșut, că el va luá drumul cel bun.

ELENA : Nu veđi, că ęnsa-ți tu suferi din cauza lui ? ! Eu sânt bętránă și máne póte sē mor. Este un an și mai bine, decând me gândesce la cásătoria ta și de câte ori i-am propus a-ți gási un soș vrednic de fiica lui Petru Rareș, mi-a respuns cu asprime ca sē-i dau pace. Acum nu remáne, decât sē stáruim noi pentru acésta. Rspunde mi, Rosandră, din toți junii boeri ai Moldovii inima ta nu a ales vr'unul cu care sē se póta uni ? Sciu că sânt mulți, cari aspirá la acésta, dar hotáriria depinde de tine.

ROSANDRA : Iubită mamă, nu sciu ce pot rspunde la acésta. Inima mea este cu totul liberă și nu suspină după nici unul și voi puté alege pe cel care mi se va infáțișá, numai sē fie demn și bun moldovean. Voi face după cum me vei povățui și după cum va fi voia dumi-tale.

ELENA : Scii că Stolnicul Petrea din Lápușna voiá sē te cēră în cásătorie ; dar astáđi este pribég prin Polonia și uneltesce cáderea fratelui teu.

ROSANDRA : Cu el mi-ar fi convenit cásătoria, însă acum este vrájmaș familiei nóstre.

ELENA : Ce ęici despre Spătarul Joldea ? Ai avut privilegiu a vorbi mai adese cu el. Mai ęilele trecute mi-a dat sē inteleg dorința ce are a-i fi soție.

ROSANDRA : Nu i-am dat sē intelegă nici da, nici nu. Dta ce cređi și cum me inveți ?

ELENA : Ca om cum se cade... (Intră Stefan, urmat de Cosma.)

SCENA II.

Cei de sus, STEFAN și COSMA.)

ELENA cătră Rosandra : Retrage-te !... I voi vorbi din nou. (Rosandra ese.)

STEFAN cătră Cosma : Du-te puțin ! Când va eși mama, vino !

ELENA : Sosiși tocmai la vreme ; vorbiam cu soru-ta asupra măriișului ei și cred că nu te superi, decă aș îndręzni sē-ți mai deschid încă gura despre acésta.

STEFAN: Ferescă Dumnezeu! Bine faci. Să ne scăpăm și de această greutate.

ELENA: N'ar trebui să ți se pară o greutate... Adică greutate ar fi într'atâta, că suntem datori a săvârși un lucru cum se cade; ér nu o greutate ce o ducem siliți în spinare.

STEFAN: Acesta vream să ȳic și eu, adică ce ȳici dta.

ELENA: Măria ta ca mai mare cată să-i ȳii locul de tată și să stăruiesci pentru a ei norocire

STEFAN: De ce nu? Alégă-și pe cine voesce și nu me voi împotrivi de loc.

ELENA: Me gândiam să te întreb despre Spătarul Joldea.

STEFAN: Bun! fôrte bun, bun de tot! El o vré, decât il vré și ea, chiar eu i cunun. Voesc această cu atât mai mult, că el imi este un supus devotat și ocupă o slujbă la curtea mea.

ELENA: De și cu ôre-care sfielă, dar el ênsuși stăruiesce pentru această.

SSEFAN: Atunci s'a sfêrșit. Vorbă multă, sârăcia omului... A! dar Rosandra il voesce pe el? Adică d'astă nu e atâtă trebuință.

ELENA: Ba e fôrte mare trebuință... Te pot asigură, că ea nu se împotrivesce.

STEFAN: Atunci am puté... decât nu m'ar împedă ôre-cari treburi ale țerii, am puté să-i logodim chiar aȳi... Mai e vreme: mâne seu poi-mâne.

ELENA: Bine, bine, fiul meu. Me bucur, că te vêd mai bine dispus astăȳi și decât mi-ai da voie să-ți mai aduc aminte de vorbele ce părintele teu a dat copiilor sei în cele din urmă momente...

STEFAN: Le știu, le știu. Vorbele părintelui meu sânt sfinte pentru mine. Dar ce să faci? Vin împregiurări cari le modifică și afară d'aceste atunci eră el Domn Moldovii și aȳi sânt eu. Veȳi pré bine, că eu nu sânt ca frate-meu Iliăș, și Dumnezeu să me păzescă de a me turci ca dênșul!

ELENA: Și cu tôte aceste, scumpul meu Stefane... Stefane, fiul meu, pôte că sânt altele cari să întrecă pe ale fratelui teu. Moldova se deprinsese să aibă Domni mari, mari de suflet, viteji, iubitori de țeră, aspri — dar drepti cu boerii, apêrători ai poporului... Dar ian gândesce-te, decât te poți numără printre acei Domni? Soțfa ta, un ânger de femeie, ai surghinuit-o și în loc de a fi cea mai fericită ca Dómna, ea e mai nenorocită ca cea din urmă robă. Poporul asuprit ca nici odată, boerii necinstiți și goniți... Am auȳit sunându-se, că multe din femeile și fiicele lor...

STEFAN: Destul, mamă! Sânt destul de matur, ca să nu mai am trebuință de epitropia dtale.

ELENA: O, nu destul, fiul meu! că pôte nenorocirea ce ȳi-s'ar întâmplă, m'ar costă mai mult decât pe tine... Nu mai departe!... Aȳi dimineță doi boeri bêtrâni și mari ai țerii imi spunea, că singur iți măresci primejdia din ȳi în ȳi, că țera e nemulțămîtă, că...

STEFAN: Cine erau acei boeri?

ELENA: Nu-i vei află... Ei iți sânt pôte mai prieteni decât cei ce te incongiôră, ei iți vor binele.

STEFAN: De aceea voi să-i știu ca să le mulțămesc.

ELENA: Este știut cum mulțămesc și plătesc voiȳii acelor ce le spun adevêrul.

STEFAN: Îi voi află eu și voi câtă să me conving decât imi sânt prieteni seu vrăjmași? Și într'un fel seu altul, ei își vor luă resplata ca mulți alȳii.

ELENA: Mai bine cată să te faci bun, ca să ai mai muiți prieteni decât dușmani și să poți domni până în cele din urmă ȳile, ca părintele teu.

STEFAN: Vom vedé, vom vedé. Lasă aceste! Mai

bine, ingrisesce ca să mărităm pe soru-mea. Astăȳi am treburi, Moldova me reclamă. Vom mai vorbi.

ELENA: Vom mai vorbi. Te las, fiul meu. Dumnezeu să te aibă în sânta sa pază! (Ese.)

SCENA III.

STEFAN singur.

Ciudat lucru și cu aceste femei... Par' că unde una imi este mumă și alta soră, să am numai grigea lor și să las domnia la o parte!... Dar cine să fi fost acei boeri cari imi vor binele? Nu s'ar puté să-i descoperim? (Intră Cosma.)

SCENA IV.

STEFAN și COSMA.

STEFAN: Îmi spusese, că ea se numesce Caterina și este soră lui Iancu Moțoc, mi se pare. Ai descoperit bine această?

COSMA: Da, Măria Ta! După cum mi-ați poruncit, am cătat, am scormonit în drépta în stânga, și am aflat.

STEFAN: Este chiar aceea, pe care am întâlnit-o, pe care ȳ-am arêtat-o?... Să nu te fi 'nșelat... naltă, tineră, frumoasă ca o garofă... aceea care eră cu bêtrâna lângă dênșă... E vorba ca să nu umblăm înzedar... să cătăm pe una și să dăm peste alta.

COSMA: N'avé grige! Copoiul Măriei Tale merge la sigur. Me cunosci ce prețuesc în asemeni treburi. Mi-a fost de ajuns un cuvânt să-mi ȳici și eu am priceput tot.

STEFAN: Unde locuesce?

COSMA: Nu departe de aici. Din ulița cea mare se face alta uliță la drépta prin fața sântului Eliseiu și dela biserică la vr'o trei-ȳeci pași la stânga niște case vechi în fundul curȳii.

STEFAN: Pe cine mai are pe lângă dênșă?

COSMA: Șede cu fratele seu și mai are pe o bêtrână și vr'o doue slugi. Fratele seu nu pré șede pe acasă și sêra se întôrce târȳiu.

STEFAN: Bine. Această deslucire va slugi la ceva. Ai făcut cunoscință cu bêtrâna? Cât pentru slugi, nu e vorbă, trebuie să te fi 'mprietenit.

COSMA: Cu bêtrâna âncă nu; dar slugile e altceva. La un adica am puté pêtrunde.

STEFAN: Eu stau la gânduri, cum să încep această lucrare? S'o iau cu binișorul, cu vorbe blânde, ca un om care iubesc seu să întrebuițez puterea? Nu știu prin care aș izbuti mai lesne?

COSMA: Decă v'ați injosi a ascultă și sfatul unei slugi credincioșe, eu aș socoti, că e mai bine dintêiu cu binișorul, și neizbutind, atunci sânteti Domn și puteți...

STEFAN: Socotêla ta e cam nimerită. Femeile sânt cam ciudate când le iei cu reu. Decă se pôte pe tăcute și cu vorbe bune, de ce să nu cercăm!? Lucrul va fi mai iscusit... Ș-apoi mi se pare, că mi-a cam eșit nume reu și e bine să ne mai păzim de gura lumii. Nu este așa? Ce-ai mai tras cu urechia printre ômeni? Me laudă ori me clefetesce?

COSMA: Măria Ta, ce să-ți spun? Sôrele e sôre, și tot nu pôte mulțumi pe toți. Dar cea mai mare parte te vorbesce bine. Pôte ca această să vie și din frică, dar ce ne pasă?!

STEFAN: Va să ȳică este și o parte, căreia nu-i pré plac?

COSMA: Adică ce să ȳică? Această mi-o intipuesc despre aceia cari tac.

STEFAN: A! asta nu e nimic. Pot crede cum le

convine. Destul e să tacă. Și ori cum, eu știu a respândi tăcerea se prin binefaceri se prin se cure.

COSMA: Doue monede prețioase pentru stăpânitori.

STEFAN: Așa dar ia toate măsurile pentru diseră, ia se ma bine la porți, ochesce cât poți ușile și fereștile, cumpără pe slugi cât de scump! Cât pentru Moțoc, cu care sunt prieten și nu voi se me stric pentru atăta lucru, voi roști ceva ca se nu fie pe acasă. (Joldea intră.)

SCENA V.

Cei de sus și JOLDEA.

STEFAN: M'ai înțeles? Du-te!

COSMA: Toate vor merge pe tipic. (Ese.)

STEFAN către Joldea: Bine ai venit, spătare!

JOLDEA: Să trăiesci, Măria Ta!

STEFAN: Eram să te chiem; bine că viniși singur. Tocmai ați vorbiam cu muma-mea despre dta.

JOLDEA: Sunt la porunca Măriei Tale.

STEFAN: Știi una, spătare? M'am tot gândit, cum aș pute găsi un cumnat, și pentru că e vorba de a mărită pe soru-mea, se cat un om de ispravă.

JOLDEA: Și pentru această Măria Ta binevoiesci a cere și umilitul meu sfat?

STEFAN: Așa. Ce ții?

JOLDEA: Măria Ta, dar știu eu ce se ții? Sunt tatia juni boeri...

STEFAN: Intre cari

JOLDEA: Stroie Sorocean...

STEFAN: E un bețiv.

JOLDEA: Miron Arbure...

STEFAN: A cheltuit tot și a rămas sărac.

JOLDEA: Luca Movila...

STEFAN: Un desfrănat.

JOLDEA: Cristea părcălabul...

STEFAN: Un dobotoc care mănca paie.

JOLDEA: Postelnicul Costin...

STEFAN: Acela nu pre e creștin. Hulesce legea strămoșescă.

JOLDEA: Atunci...

STEFAN: Atunci se spun și eu unul!

JOLDEA: Și cine-ar pute fi acela, pre innălțate?

STEFAN: Joldea spătarul.

JOLDEA: Dăme! me ridicăți acolo, unde nu me așteptam. Și nu am indetule cuvinte a Ve mulțumi pentru un atât de prețios dar, cu care voesci a hărăzi pe sluga Măriei Tale.

STEFAN: Acesta e dorința mea, dar nu știu decă primesci. Am vedut totdeuna in dta un om, care imi voesc binele și trebuie se-l respătesc.

JOLDEA: Mi-am făcut totdeuna datoria și am fost supus Domnului țării... Me intrebi, decă primesc? Dar este încă mult timp de când hrănesc in sufletul meu dragostea căra domnița Rosandra și când ved că voiesci a mi-o da in căsătorie, indeplinesci una din cele mai scumpe lorințe ale mele.

STEFAN: Așa, vitézule Joldea, vom pune dar la cale logodna.

JOLDEA: Voi căta a ve plăti această binefacere prin insutite slujbe.

STEFAN: În'atunci ț-aș cere una forte mică.

JOLDEA: Ne voi bate și cu chanul tătarec.

STEFAN: Nu am acum nevoe de acesta. Se le dăm pace tatarilor, pe căta vreme ne dau și ei noue pace... Ceva mai puțin... Acum că-mi ești ca și cumnat, putem vorbi in familie. Etă ce vream se ții! Voesc a trimite pe Iancu Moțoc in Polonia, a mijloci estradițiu-neu stolnicului Petra, și diseră voi trimite pe Moțoc la dta, ca se ticluți împreună cu logofetul Miron Ciolpan

o epistolă cătră regele. Și... ceea ce te rog, este se-ți cât de târdu se va pute... Cuvântul... he!... cuvântul... îl înțelegi dta se decă nu-l înțelegi, il vei află mai la urmă.

JOLDEA: Acesta te privește pe Măria Ta. Eu voi face ce o se-mi poruncesci și nu voi se me preocup de ceea ce este mai departe. Măria Ta ești Domn și ai trebile Măriei Tale.

STEFAN: Forte înțepesce, spătare! Ved că m'ai înțeles. (Trifan, Moțoc și Miron intră.)

SCENA VI.

Cei de sus, TRIFAN, MOȚOC și MIRON.

STEFAN: Bine ați venit, boeri! Ați nimerit la timp. Aveam se ve mai vorbesc căte ceva.

MIRON: Suntem supuși Măriei Tale.

TRIFAN: Suntem datori se ascultăm pe Domnul țării.

MOȚOC: Trebuie se iubim Moldova și pe Domnul ei.

STEFAN: Imi place limba Dv., mari sfetnici. Dta Moțoc ții, că trebuie se iubiți Moldova și pe Domnul ei. Pre bine ai cuvântat! Dar pe lângă iubire, trebuie se le și susțineți, se le ajutați. Timpurile nu sunt atât de grele, cu toate aceste trebuie se ne ingrigim. Din partea Munteniei n'am nici o temă, suntem in bună înțelegere; tătarii sunt linisțiți. Nu tot astfel este in se cu duca al Transilvaniei și cu Polonia. Cât despre duca, nu me ingrigesc atăta, dar ceea ce me turbură, este Polonia, care a primit in sinul seu ca ôspe pe stolnicul Petrea. Știi că acel boer imi eră vrăjmaș, încă de când se află in țără. Demonii au făcut ca se-mi scape din mână. Acum am scire, că el face pregătiri a nevăli asupra mea, și nevălind asupra mea va face ca se suferă Moldova. Tot această credință socotesc s'o aveți și dv. De aceea m'am gândit, că trebuie se intimpinăm reul. M'am gândit dar că trebuie se trimit un sol in Polonia și chibzuind cine se fie acela, am cređut, că cel mai bun ar fi Moțoc. Cunôsc limba și obiceiurile acelei țări. Ce ții, postelnice?

MOȚOC: Me plec cu bucurie la ordinele Măriei Tale.

(Va urmă.)

N. V. Scurtescu.

Un dor nebun.

Când mi-aduc de tine-aminte
Și de-al nostru scurt amor,
Me cuprinde-un dor selbatic,
Dor nebun, omoritor!

Vreu atunci se sbor la tine,
Se te iau la sinul meu,
Se te duc, se nu te afle
Nimeni, nici chiar Dumneđu!

Dar n'am aripi, n'am putere
Și blăstem vieța mea,
Pe acel care mi-a dat'o
Și nu vré se mai mi-o ia.

Decă-atunci prin vr'o minune
Lângă mine te-aș zări,
Fericirea mea cea mare
N'aș pute-o suferi.

Ci te-aş strînge-odată 'n braţe
Să murim, şi tu şi eu,
Tu, să scapi de-o sórtă tristă,
Eu, să scap de dorul meu!

Carol Scrob.

Despre importanţa studiului botanic.

*Influenţa vegetaţiunilor asupra dezvoltării vieţii animalice
şi asupra dezvoltării civilisaţiunii omenesci.*

III.

Importanţa vegetaţiunilor şi-a studiului botanic se constată şi din studiul dezvoltării istorice a biologiei.

Chimia şi fiziologia generală au ajuns astăzi în poziţia de a constată, cumcă numai plantele au capacitatea de a produce din simple combinaţiuni chimice ale naturii neorganice pr. din apă, acid carbonic şi amoniac, toate acele combinaţiuni albuminoase şi de cărbune, cari pe cât sînt de importante, pentru că formeză adevărat strat în care se dezvoltă şi se petrec toate fenomenele biologice.

Acesta capacitate lipsesce de săvârşit la toate animalele, prin urmare şi omului. Animalele primesc toate substanţele albuminoase ce le consumă directe ori indirecte numai dela regnul vegetal.*

Animalele ierbivore, fructivore şi omnivore îşi primesc alimentele seu în interregnul seu numai în parte dreaptă dela regnul vegetal, ér animalele curat carnivore îşi primesc alimentele indirecte dela vegetale. Lupul, leul, tigul şi alte carnivore se nutresc ce e drept numai din carne, însă vaca, capra, óia, iepurele, cerbul, căprioara, girafa, cămila şi altele cari servesc prin carnea lor de aliment animalelor carnivore, se nutresc numai din vegetale.

Din acestea puţine se vede, cumcă în istoria dezvoltării fiinţelor organice rolul cel mai însemnat l'au jucat vegetalele, fără de cari animalele nu s'ar fi putut nici dezvoltă şi n'ar fi putut nici esistă.

Acest adevăr ni-l dovedesce şi paläontologia, aceea parte a sciinţei geologice ce ne dă cheia la descifrarea etăţii pământului nostru şi cu ajutorul căreia se póte urmări mai exact succesiunea formaţiunilor geologice din cógia pământului.

Sciinţa biologică a ajuns astăzi în poziţia de a constată, cumcă cele mai simple fiinţe organice sînt Monerele după cum le numesce Haeckel, adecă nişte fiinţe de cea mai mare simplitate morfologică, compuse din o substanţă numită de cătră Haeckel, Plasson şi din o combinaţiune albuminosă ce n'a apucat încă a se transformă în protoplasmă şi nucleu.

Corpul acestor fiinţe însă nici nu a apucat a luă forma de celulă. Va să dică, aceste fiinţe sînt din punct de vedere anatomic mai simple decăt o celulă, prin urmare nici nu s'a putut hotări decăt ele aparţin regnului animalic seu regnul vegetal. Dar, deoarece acestea vieţuesc la fundul apelor şi sînt combinaţiune carbonico-azotosă în stare licid-solidă, mulţi biologi sînt de părerea cumcă aceste fiinţe aparţin regnului vegetal. Înse resolvirea definitivă a acestei importante întrebări este rezervată viitorimei. Este destul a constată, cumcă marginea unde incetěză regnul animalic şi unde începe cel vegetal până acuma nu s'a putut stători şi cumcă chiar monerele lui Haeckel chiar aşă le putem numera între animale ca şi între plante.

Dar nu numai Monerele sînt de o organizaţiune atât de primitivă, ci şi altele o mulţime, pe cari unii

naturalisti le-au numerat între plante ér alţii între animale şi vice-versa. Astfel de organisme sînt Discidie, Sphaerideile (Haeckel) cari tóte par a se ţine de Radiolarie. Physarele şi Stemonitele par a se ţine de Myxomicete (Wallroth); ér Hymenomycetele, Gasteromycetele şi Ascomycetele par a se ţine de Fungiele lui Linné. Haeckel voină a împacă ambele regnuri organice, a creat un nou regn organic, carele are să cuprindă toate fiinţele dubie şi de o organizaţiune atât de primitivă sub numirea de „regnul Protistilor“, pe care l'a aşedat între regnul vegetal şi cel animalic, în care ambele aceste regnuri îşi au resfirate rădăcinele lor.

Ori de se va acceptă acesta divisiune alui Haeckel ori nu, un lucru este astăzi hotărit în sciinţă şi anume cumcă aceste fiinţe sînt cele mai primitive organisme şi cumcă aceste au fost acelea ce s'au dezvoltat mai întei pe pământ din cari mai târziu s'au dezvoltat toate celelalte fiinţe organice.

Ajungend aici, se nasce întrebarea; cari fiinţe organice dintre protiste s'au dezvoltat mai întei, cele vegetale ori cele animalice?

Am arêtat mai sus, cumcă în urma rezultatelor fiziologiei şi a chimiei generale, vegetalele au trebuit să premergă animalelor. Dar afară de acest argument vine a ne dovedi însaşi geologia cumcă fiinţele vegetale s'au dezvoltat înaintea celor animalice şi decă s'ar fi putut conservă în sinul pământului Protistele ca fosile, atunci întrebarea s'ar deslegă şi mai uşor. Înse fiinţe de o structură atât de primitivă au fost imposibil să se petrifice. A trebuit deci să trecă un period fóre lung dela ivirea primelor fiinţe organice de o structură fórt simplă ca şi Monerele, până când s'au dezvoltat şi perfecţionat pe basa legilor de descendenţă slaveite de celebrul Darwin, încat corpul lor organic a putu să remănă tipărit în straturile pământului şi să fie conservat până astăzi.

Înainte de Eozoon canadense alui Logan a trebuit să vieţuescă un şir lung de fiinţe organice despre cari noi nu scim nimica. Dar cumcă cele de întei au trebuit să fie vegetale, ne silesce să acceptăm şi dn următoarele motive:

Geologia a constatat cumcă cele de întei fiinţe organice au fost numai aquatice, căci pe timpul primei formaţiuni nu se află pământ uscat. Apoi deoarece este şi astăzi sciut cumcă animalele aquatice se nuresc din vegetale şi animale pe când plantele aquatice nu se nuresc cu animale: de aci urměză o conclusiun: fórt logică, cumcă fiinţele animalice în lupta lor pentru existinţă au trebuit să aibă de alimente fiinţe vegetale, altcum nu s'ar fi putut înmulţi şi dezvoltă până la perfecţiunea cunoscută. Astfel s'a întemplat şi cu fiinţele de pe uscat.

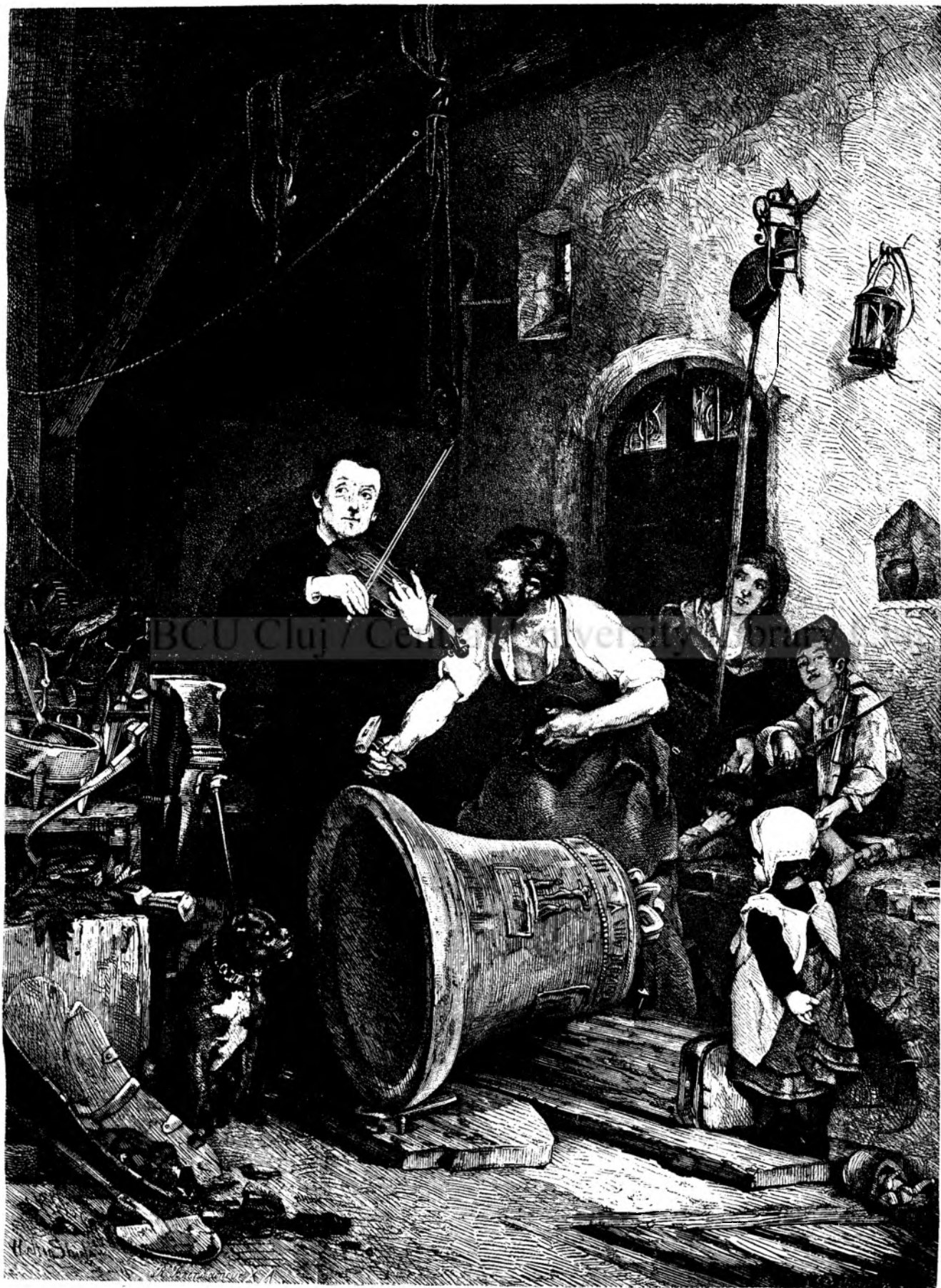
Cele mai gigantice animale ce s'au dezvoltat pe uscat, le întâlnim numai în formaţiuni mai târzie, numai după ce în formaţiunile precedinte găsim o Floră prodigiósă, o Floră, de şi de o structură inferióră, însă scósă de sub influenţa apei. Ichthiosaurii, Plesiosaurii, Labirinthodontii, Pterodactylii, apoi Archaeopterix, Amphiterii şi Amblotherii* şi alte vertebrate terestre le aflăm numai după ce în formaţiunea carboniferă a premers o dezvoltare gigantică a Florei. În acesta formaţiune era invêlit pământul dela un pol până la celalalt cu o vegetaţiune uriaşă şi prodigiósă. Aci găsim Ferece şi Calamite până la 12 metri înălţime, Sigilariile până la 25 m. înălţime şi 5 m. grosime apoi Lycopodiaceile de 50 m. înălţime şi 6 m. grosime.**

Şi decă urmărim dezvoltarea fiinţelor organice în succesiunea lor naturală prin toate periódele şi forma-

* Dr. Karl Zittel aus der Urzeit, München 1872.

** Fr. Engel die Pflanzenriesen unserer Erde. Unsere Zeit X. Jahrgang II.

* E. Haeckel, Das Protistenreich 1878 p. 13.

Incerarea clopotului.

țiunile geologice, trebuie să constatăm, cumcă toate s'au dezvoltat în paralel, însă vegetalele au premers peste tot locul la animale. Cele mai perfecte ființe vegetale, Phanerogamele dicotiledonari au premers ființelor animale mai perfecte, adecă Mamiferelor, dintre cari uneia, celei mai perfecte, adecă omului, a rezervat natura rolul cel mai mare, rolul de a deveni Domn peste toate. Așă dară esistența vegetalelor a format prima condiție de viață pentru animale, prin urmare și pentru om.

Dar nici omului nu i-a fost așa ușor a-ș eluptă acest însemnat rol. Densul încă a avut să lupte mult până la această victorie.

Mai la vale vom vedea cumcă și omul a fost supus la influința vegetațiunii în lupta pentru esistență. Influența plantelor l'a pus pe cel dintei fuscel dela scara civilizațiunii, pe care s'a urcat mereu până astăzi.

IV.

Despre luptele omului ce le-a avut în natură și cu natura, și despre influința plantelor la care a fost supus în această luptă, ne dovedește mai întei antropologia și în speție istoria dezvoltării genului omenesc în paralel cu cultura și civilizațiunea omenescă.

Intrebarea despre originea omului și despre începutul dezvoltării sale pe calea civilizațiunii este una din cele mai interesante și mai momentose, dar de altă parte pe atât de grea. Filosofia istoriei pozitive a ajuns până a constată, cumcă această întrebare nu ni-o poate deslegă nici istoria pozitivă, nici tradițiunile popórelor. Ambele acestea sunt cu mult mai próspețe și mai lacunose, decât se ne pótă mulțami cu lumina lor.

A trebuit să vină altă știință, care să suplinescă lacunele istoriei, care are să ne scobórá până chiar în períodele geologice și aci să ne arete cele de întei urme despre esistența omului și despre luptele lui. Este fără indoielă, cumcă această tineră știință are multe goluri de astupat, dar cu toate acestea densa este în stare a reversă multă lumină și a destăinui multe adevăruri științifice. Nu este locul aci să tractez despre toate rezultatele acestei științe în privința omului preistoric, căci aș abusa de indulgința dvóstre, de aceea me voi mărgini a ve espune ultimul cuvânt ce-l pronunță această știință în privința originii și dezvoltării omului resp. a ómenilor, dar și acesta se rapórtă numai la omul european.

Omenii cei de întei au trebuit să supórtă la început mari lupte pentru esistență. Acestea au trebuit să dureze multe mii și deci de mii de ani, până ce au ajuns la deplina emancipare, la starea în care au putut să începă a-și dezvoltă toate forțele activității sale în direcțiunea culturii și a civilizațiunii, la care au ajuns astăzi.

Infricoșate și mari lupte fizice au trebuit să aibă omul antidiluvian cu tot felul de animale selbatice și puternice, cu *Ursus spelaeus* (Blum), *Hyaena spelaea* (Goldf.), *Felis spelaea* (Goldf.), *Felis catus* (L.), *Canis Lupus* L., *Mustela putorius* L. ș. a.

Neputând susține lupta fizică cu acestea, s'a retras în așa numitele spelunce seu grote, cari au fost cele de întei locuințe omenesci. Acesta viață omenescă este marcată destul prin contemporaneitatea Mamutului (*Elephas primigenius* Blumb), *Rhinoceros tichorhinus* Cuv., *Cervus elaphus* L., *Cervus Megaceros hibernicus*, *Cervus tarandus* L., *Bosprisius* Boj., *Mastodon giganteum*, *Bos urus* L., *Equus caballus* L.

Cunoscându-și omul slăbiciunile sale fizice, fu avisat la cel mai bun, mai devotat și mai puternic aliat al seu la propria-i inteligență, la puterile sale spirituale, cu cari inventă cele de întei instrumente și arme de a-

părare. Dar acestea au fost la început foarte primitive. Lipsindu-i cunoscința de metale și de folosirea acestora, cele de întei arme și le-a fabricat din petrii tari, cu deosebire din bucăți de cuarț (*Silex-crémene*), precum și din córne de cervi. Forma trebuincioasă la aceste arme s'a dat tocindu-se cu alte minerale. După ce erau gata, se legau cu ajutorul părților liberiane dela unii arbori în capetele unor toporice seu maniere așa precum légă chiar și astăzi locuitorii Australiei, seu le găuriau și astfel le folosiau spre diverse scopuri.

Viața acestor popóre ce au emigrat din Africa și Asia și au poporat Europa, eră în formațiunea diluvială mai mult de o condiție nomadică.

Lungă a trebuit să fie lupta omului din acesta períodă, numită perioada de petró, până ce a ajuns densul la óre-care stare de cultură și de civilizațiune, ce se cunósce din măestria de a tocii și prelucrá armele și instrumentele după óre-cari regule de arte. Viața lui a fost în întreg decursul acestui period mai mult carnivóră și foarte puțin vegetariana și și acesta numai restrânsă la unele rădēcini și fructe.

Abia numai după ce au început ómenii a-și părăsi locuințele de speluncă și a-ș construi locuințe palustre (pe lacuri, *Pfahlbauten*), adecă locuințe construite pe stâlpi în lacuri, precum se construiesc și astăzi prin Africa, Australia și America sudică, a început adevărata cale de civilizațiune.

Prin descoperirea acestor locuințe palustre, ce s'au făcut mai întei în Elveția, ni se presintă o lume nouă, o eră de adevărată cultură și civilizațiune. Din rămășițele aflate la fundul lacurilor, s'a constatat cumcă ómenii erau înaintați în totă privința, sciau nu numai să fabrice arme, dar aveau chiar și fabrice spre acest scop. Aci aflăm nu numai cele de întei arme de vënat și de lucru, dar aflăm cele de întei instrumente pentru industrie, care a fost Aurora civilizațiunii. Aci găsim fabricându-se vase de lut și totfelul de lucruri textile. Aceste oin urmă s'au făcut mai întei din paie și ierburi, er mai târziu din liberul arborilor, mai ales al teiului, și în urmă din liberul inului și din córdele și intestinele animalelor. Cultura inului a adus cu sine și cultura de cereale, care a format pârghia adevăratului progres în cultură și civilizațiune.

Cele mai însemnate cereale, ce s'au cultivat în această períodă, au fost *Triticum Spelta* L. apoi *Triticum vulgare antiquorum*, *Tr. turgidum*, *Tr. dicoccum* Schrad. *Panicum miliaceum*; *Herdcum hexasticum densum*; *Setaria italica*.

Dintre verdețuri și legume s'au cultivat :

Pastinaca sativa L., *Daucus Carota* L., *Ervum lens* L., *Pisum sativum* L. În societate cu acestea s'au cultivat și unii pomi pr. *Prunus instititia* *avenaria* Fab., *Prunus Padus* L., *Prunus Mahaleb* L., *Trapa natans* ș. a.

Cu introducerea agriculturii, dela sine se înțelege, s'au înmulțit animalele domestice pentru diferitele trebuințe. Aci aflăm domesticiți: cănele, vaca, capra, óia, porcul.

Din toate aceste se vede, cumcă omul din perioada construcțiunilor palustre a ajuns la un însemnat grad de cultură.

Introducerea agriculturii, munca de pământ l'a făcut să părăsescă viața nomadică și starea de sëlbatăcie, l'a făcut să construescă locuințe stabile și nu singuratece și în colonie în unele locuri până la 300 de locuințe. Agricultura și munca de pământ l'a făcut să iubescă societatea să recunósce necesitatea de ordine, și de legi regulătore de societate și în urmă să respecteze toate acele așeqăminte cari sunt temelii societății omenesci.

Cu dreptul dară se p^ote afirmă cumcă plantele și cultura lor au avut dela început cea mai binefăcătoare influință asupra omului, asupra culturai și civilizațiunii sale; l'au emancipat și l'au pus in poziția de a se înălță in o lume mai ideală și morală, i-au dat o direcțiune, pe care inaintând a ajuns acolo unde se află astăzi.

(Va urmă.)

Dr. A. P. Alexi.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindicate. —

(Urmare.)

82) *Inversiu-nare*. Cuvântul acesta însemnă: iritare, excitare, irasci, furere lat.; irriter, mettre en colère, se facher, s'acharner fr.; aufregen, erzürnen, sich aufregen, sich erzürnen germ.

Dl Cihac: Dict. etym. daco-romane, éléments slaves pag. 509 derivăză cuvântul din elemente magiare, anume dela magiar. „gerjeszteni“: exciter, enflammer fr.; sich erregen, sich entflammen germ. Dar această etimologie a dlui Cihac este o absurditate, pentru că presupune protesa lui „in“ la începutul cuvântului, apoi trecerea lui „g“ in „v“, trecerea lui „j“ in „ș“ in urmă sincoparea, adecă lăpădarea lui „t“ seu „d“, cari t^ote formăză mai că tot atâtea neposibilități limbistice.

Dicționarul de Buda din 1815 derivăză cuvântul „inversiu-nare“ dela „invervescere“ lat.; „forsennare“ ital. Dar și aceste etimologii s^unt de lăpădat de după legile fonologice și morfologice, dar mai v^ortos judecând de după înțelesul logic.

Etimologia cuvântului zace in „inversio“, „inversione“ lat., de unde „inversionare“. Cuvântul „inversione“ lat. vine dela „inverto-tere“ lat., care însemnă: a întorce, a strămută; ă ră „invertere-se“ însemnă: a se întorce, a se strămută. In limba romană rustică trebuie să fie existat formulă „inversionare“, asemenea cu „inversionare“. Greutatea acestei etimologii se vede a esistă numai in înțelesul logic al cuvântului, dar și această greutate se disolvăză prin dialectele italiensesci. Anume in Monti: Vocabolario dei dialetti di Como, Milano 1845 pag. 118 aflăm „invers“ nu numai pentru „rovescio“ ci și pentru „rivoltato“ și „adirato“ ital., apoi „inversas“ însemnă apriat numai: adirarsi, dar nelle furie ital. In Banfi: Vocabolario milanese-ital. Milano 1850 p. 483 aflăm „invers“ pentru: di mal umore ital. In Olivieri: Dizionario genovese-ital. Genova 1851 pag. 242 aflăm „inversă“ pentru: render di mal umore ital. In Monti: Vocabolario della Gallia cisalpina e celtico, Milano 1856 pag. 53 stă „inversas“ pentru: avere a noja, vomitare, mutare pensiero ital. Va să d^{ic}ă cuvântul „invers“, care derivăză dela „invertere“, „inversus“ lat., in dialectele italiensesci are chiar semnificațiunea cuvântului românesc, care impregiurare indegetăză nerevocaver la etimologia noastră de mai sus.

In „inversiu-nare“ tipul „șiu“ se desv^oltă forte natural din formulă „tio“ prin „cio“ in „șio“ chiar precum s'a format din „țios“, „țios“ țtune rostința de „cios“, „cior“, „ciune“. Cumcă „te“ și „ti“ trece in „ce“ și „ci“ se p^ote justifică și din dialectele italiensesci, precum și din latinitatea evului de mijloc. ă ră cumcă „cia“, „cie“, „cio“, „ciu“ trec in „șia“, „șie“, „șio“, „șiu“ (scia, scie, scio, sciu ital) despre această mărturisesc in abundență dialectele italiensesci. Decă forma „șiu“ e mai mărginită și mai rară de cât „țio“ și „țiu“ in „țios“, „țior“ și „țtune“, nu va să d^{ic}ă nimic contra principiului, de ă reze aci zace nervul limbei romane rus-

tice. Veți și cele ce am scris despre acest princip sub „c^ușiu“ nr. 17 contra părerii lui Miklosich.

Deci se documentăză cumcă și cuvântul „inversiu-nare“ este de origină din limba romană rustică, și este o dinamică desv^oltare din „invertere“ prin forma „inversionare“ seu „inversionare“.

83) *Viclén*. Cuvântul „viclén“ însemnă in graiul bănățenesc in înțeles primariu numai și numai: astutus lat.; rusé, renardin fr.; scaltro, volpino ital.; schlau, listig germ., d. e. om viclén (iclén), care va să d^{ic}ă: om astut; ein schlauer mensch germ. Despre acest înțeles eschisiv al cuvântului mărturisesc și dicționariile romănesci.

Dl Cihac: Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 538 in contra dicționarilor romănesci, căror le secundăză și graiul bănățenesc, falsificăză ca la multe alte cuvinte înțelesul cuvântului, spunând cumcă cuvântul „viclén“ in înțeles primariu ar însemnă: perfid, resucit (retors fr.), necredincios (deloyal fr.), și acesta o face dlui cu acea evidentă tendință, spre a esoperă o etimologie magiară, spre care scop și derivăză dlui cuvântul dela: „hitlen“ și „hitetlen“ magiar, care însemnă: perfid, necredincios, fără credință. Și dl Miklosich: Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialecte Wien 1882 vocalismus III p. 21 urmând lui Cihac, combinăză și el pe românescul „viclén“ cu magiarul „hitlen“.

Dl Hunfalvy: Die Rumänen und ihre Ansprüche, Wien 1883 pag. 225 și 226 voiesce prin cuvântul „viclén“ și „mântui“, pe cari le crede dlui a fi necondiționat de origină magiară, a documentă, cumcă limba magiară a avut influință și asupra formațiunii limbei bisericesci daco-române, provocând spre acest scop pe tatăl-nostru cel vechiu din 1580 și 1581 (in ce op s'a tipărit?) unde ar sta: „Și nu ne duce pe noi in năpaste, ci ne mântuesce de hitlenul“. Apoi încă provocă dlui și pe tatăl-nostru a logofetului Stroici din 1593 unde încă se d^{ic}e: „Și nu ne aduce pe noi in ispite, ci ne mântuesce de fitlenul“.

Dar t^ote aceste etimologii s^unt numai nesce fantasmagorii: a) pentru că „viclén“ este forma originală a cuvântului, ă ră „hiclén“, „hitlén“ și „fitlén“ s^unt numai nesce adumbrățiuni provinciale in acele locuri unde respund Daco-Români (ca și Macedo-Români), „hi“ in loc de „vi“ și „fi“, despre ce veți și Miklosich: Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialecte, Wien 1882 consonantismus II pag. 36 și 37, drept aceste intru dejudecarea originii cuvântului, trebuie se luăm de basă forma originală „viclén“ ă ră nu din contra; b) pentru că „viclén“ in frasa din capătul tatăl-nostrului: „și ne mântuesce de cel viclén“, nu are și nu a avut nici când semnificațiunea de „perfid“ seu „fără credință“, ci totdeauna a însemnat: astutus lat.; rusé, renardin fr.; schlau, listig germ., chiar precum însemnă până in ziua de astăzi prototipul sloveno-sêrbesc al tatăl-nostrului: „i nas izbavi od lukavago“, căci traducerea s'a făcut după scripturi slovenesci, și „lukao“ nu însemnă nimic altă decăt: astutus lat., rusé fr., schlau germ. — Biserica creștină iș intipuesce sub „viclén“ pe necuratul, pe diavolul, care ă mblă cu viclenie să amăgescă și să seducă pe credincioși.

Astfel stăverind forma și conceptul cuvântului „viclén“, este evident, cumcă de o etimologie dela „hitlen“ magiarsc, nu p^ote fi nici vorba, prin urmare caută să ne ingrigim de o altă etimologie.

Noi credem a fi aflat etimologia in „vulpinus“ lat., de ă reze limbele romane dela „vulpe“, având această fiară caracterul astuției (viclenie), au format „vulpin“ pentru: astutus lat.; rusé, renardin fr.; schlau, listig germ. Estmod aflăm in limba italiենă „volpino“ pentru: astutus (viclén) lat.: in limba francesă „renardin“: as-

tutus lat., format dela „renard“ care înseamnă : vulpe; in limba retoromană (după Carisch : Wörterbuch der rhaeto-romanischen Sprache, Chur 1848 pag. 55) vine înainte „vulpin“ numai cu semnificațiunea de „schlau“, „fuchsartig“ germ. In Du Cange : Glossarium mediae et infimae latinitatis tom. VII pag. 191 stă „goupil“ pentru : „vulpe“. In Burguy : Grammaire de la langue d'oïl, Berlin 1856 tom. III glossaire pag. 189 aflăm „goupil“ și „gorpil“ pentru : vulpe. In Diefenbach : Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a/M. 1856 pag. 632 stă „vulpecula“, „vlticula“ și „vlpella“ drept formațiune dela „vulpe“, apoi „vulpinus“ pentru : fuchsartig germ. In Diez : Etym Wörterbuch der romanischen Sprachen, Bonn 1853 pag. 177 aflăm „golpe“, „goupil“, „gourpil“ și „verpil“ pentru : vulpe.

Din „vulpin“ prin metatesa lui „lp“ in „pl“ se formează „vuplin“, apoi prin trecerea lui „pl“ in „cl“ „vuclin“, in urmă prin asimilarea lui „u“ cu „i“ următoriu „viclin“, de unde „viclén“. In forma „vlticula“ mai sus împărțită, aflăm și pe „t“ pentru provincialismul „vitlén“, era in „verpel“ se vede strămutarea lui „u“ radical in „e“, care este deja proces de asimilare, după vechiul princip galo-celtic „leatan re leatan, caol re caol“, care va să dică, cumcă vocala lată (grăsă, adică : a, o, u) cere vocală lată, era vocala subțire (e, i) cere vocală subțire.

Estmod vedem a fi revindecat elementului român și cuvântul „viclén“, pe care cu tendințe voesc contrarii a-l făuri de magiar, spre a-și intemeia pe el o ipotesă falsă istorică.

84) *Isbênda, isbendi.* Cuvântul „isbenda“ înseamnă in graiul bănățenesc : a) ultio, vindicta lat.; vengeance fr., rache germ., b) successus, quaestus lat., succes, acquisition fr., erfolg, verdienst germ.; era verbul „isbendi“ înseamnă : a) ulcisei, vindicare lat., venger fr., rächen germ.; b) succedere, quaerere, adipisci lat.; aver du succes, reussir fr., erfolg haben, erlangen, verdienen germ. Cumcă înțelesul primariu al cuvântului este : ultio, vindicta lat., despre acesta in conglăsuire cu graiul bănățenesc, mărturisește dicționarul lui Bobb din 1822, dicționarul de Buda din 1825 și dicționarul lui Barcia din 1868. Dicționarul Academiei române de Laurian și Massim, București 1871 întorce proporțiunea punând înțelesul secundariu de sub b) in locul celui primariu. Dicționarul lui Polizu din Brașov 1857 cunoște numai înțelesul secundariu al cuvântului.

Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 97 și la acest cuvânt falsifichează semnificațiunea, espunând numai înțelesul secundariu al cuvântului, și acesta o face cu evidentă tendința de a esoperă o etimologie slavă, precum se adeverește din semnificațiunea cuvintelor slave citate de dlui. Dl Cihac s'a putut incredință decă nu de alt unde, din dicționarele de Buda cumcă „isbênda“ înseamnă in înțeles primariu mai că eschisiv numai „ultio“, „vindicta“ lat., vengeance fr., rache germ., dar se vede cumcă acesta semnificațiune a cuvântului nu i-a venit la socotela. Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 97—97 combinază la una și aceeași rădăcină cuvântul „dobênda“, „dobitoc“ și „isbênda“ făcându-le o astfel de o origină comună, aceea ce nu este cu puțință. După această derivăză dl Cihac cuvântul „isbênda“ dela paleoslov. „izbiti-izbada“ : liberari, superesse lat.; befreit werden, übrig sein germ. Dl Miklosich : Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—65 pag. 240 unde tracteză despre „izbiti-izbada“ nu aduce in combinațiune și „isbênda“ românescă, dar in : Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialecte, Wien 1882 vocalismus III pag. 23 imbinază deja pe „dobêndi“ cu „isbêndi“ și dică că amêndoue ar fi de origină slovenescă. Miklosich nu este

adeverată, pentru că forma și concep. al cuvântului stă in contra.

Dicționarul de Buda din 1825 derivăză cuvântul dela „bandeggiare“ ital., care înseamnă : „exiliare“ lat., dar înțelesul logie stă cu totul contra acestei etimologii. Dicționarul academiei române de Laurian și Massim din 1871 pune cuvântul „isbênda“ intre cuvintele străine din glosariu și spune că cuvântul este de origină slavică.

Noi credem cumcă cuvântul este de origină romană, din „exvindicare“ lat., pentru că in limba reto-romană după Carisch : Wörterbuch der rhaeto-romanischen Sprache, Chur 1848, suplement pag. 55 aflăm „vingiar“ cu înțelesul de a) vindicare lat.; venger fr.; rächen germ.; și b) meritare lat.; meriter fr.; verdienen germ., va să dică aflăm la acest cuvânt reto-roman amêndoue semnificațiunile cuvântului românesc, și tot Carisch : Wörterbuch etc. pag. 181 ne spune, cumcă „vingiar“ se derivăză dela „vindicare“ lat. Apoi in limba spaniolă „vengar“ și in limba franceză „venger“ încă înseamnă : vindicare lat., rächen germ. In Porru : Nou dictionariu sardu-italianu, Casteddu 1832 pag. 561 aflăm „svengai“ pentru „vindicare“ lat., va să dică aflăm cuvântul lătesc „vindicare“ compus cu prepușețiunea „s“ care este „ex=es=s“, ca in limba românescă. In Couzinié : Dictionnaire romano-castraise, Castres 1850 pag. 60 stă „benxa“ (cet. benză) pentru : venger fr., rächen germ., va să dică aci aflăm și trecerea lui „v“ in „b“. Veđi mai de parte și Diez : Wörterbuch der romanischen Sprachen, Bonn 1853 pag. 368 sub „vengiare“.

Deci din „vindicare“ séu „vendicare“ lat. cu prepușețiunea „ex=es=s“ s'au format „exvindicare“ și „esvindicare“, apoi „svindicare“, „svendiare“, „svengiare“, „svengere“, „svendire“, „svengire“, in urmă prin trecerea lui „v“ in „b“ „esbendire“ de unde „isbendire“. La acesta etimologie ne constringe cuvântul reto-roman „vingiar“, care concade in ambele sale semnificațiuni cu cuvântul românesc, și morfologia precum și fonologia cuvântului nu stă contra acestei etimologii.

(Va urmă.)

Simeon Manguica.

Doine din Ardeal.

— Din părțile Solnoc-Dobâca. —

X.

Bună verde scrisă 'n prag,
Mi s'a dus cine mi-i drag
Dar de-a fi vr'un bine 'n țera,
Va vini la primăveră,
De va fi vre-o reutate,
Scrie-mi-a mândruțul carte:
Nu-mi-a scrie cu negrelă,
Că de-aceea-i multă 'n țera,
Ci-mi-a scrie cu-argințel,
Că de acela-i puținel,
In mijloc
Pară de foc,
Pe mărgini cu berbénos
In tus-patru cornurele
Stropită cu lacrimile.

XI.

Dusu-i badea dus la móră,
Pice pëtra sê-l omóră;
Dar de a fi sê fie-l meu,
Sê-l ferescă Dumneđu!

Culesc de

Laura Veturia Mureșan.

S A L O N.

O vizită pe muntele Panoniei.

Petrecând véra trecută la un amic al meu din Iaurin (Raab-Győr), în ținutul Ungariei de dincolo de Dunăre, am întreprins în societatea aceluia vr'o câteva excursiuni în regiunea aceea. Anume visita noastră îndreptată la mănăstirea Benedictinilor de pe muntele Panoniei, séu după cum ȳice pe acolo la abația de Săn-Martin, și cea dela abația Premontreilor din Csorna, în comitatul Moșony: au fost pentru mine foarte instructive.

Despre mănăstirea Benedictinilor se ȳice, că e cea mai veche în Ungaria, fiind fundată la anul 882 și fiind că abatele acestei mănăstiri Astric a adus lui S. Stefan, primul rege unguresc, coróna de rege apostolic dela papa Sivestru II, la anul 1000.

Ordinul monachilor Benedictini e cel mai avut în totă Ungaria, el se ocupă cu instrucțiunea secundară. Ei susțin din averile lor mai multe gimnasii, între cari numai în regiunea de dincolo de Dunăre a Ungariei posed gimnasii bune în: Iaurin (Győr), Strigoniu (Gran-Esztergom), Kőszeg (Güns), Șopron (Oedenburg), Păpa și unul în Komárom (Komorn) pe ȳermurul stâng al Dunării. Póte că și pe alte locuri mai au gimnasii, cari însă mie nu-mi sânt cunoscute.

În genere catolicismul în ținutul acela e foarte puternic, ceea ce se dovedește și prin avutele episcopii catolice din: Iaurin, Alba-regală, Veszprém, Cinci-biserici (Pécs-Fünfkirchen) și din Sabaria (Szombathely-Steinamanger); apoi prin numeroasele orduri monachale asemenea proveđute cu averi mari, precum numiții Benedictini, apoi Premontreii și Cistercensii, cari toți posed gimnasii proprii în deosebite orașe. Așa susțin, afară de cele numite ale Benedictinilor, Premontreii gimnasiu în Sabaria, în Oradea-mare și în Cașau. Un gimnasiu bun au Cistercensii în Cinci-biserici și póte că și pe aiurea, unde nu-mi e cunoscut. Pe cel din Pécs l'am văđut la a. 1880.

Afară de aceste orduri monachale, mai sânt și alte, cari se ocupă cu instrucțiunea elementară, precum sânt Franciscanii și călugărițele, cari susțin școle de fete. Ci se ne rentórcem de unde am plecat, la Iaurin!

La 6 august eră o ȳi senină și frumoasă, și de óre-ce căldura eră mare, noi, amicul meu și eu, plecăm cu o trasură închiriată, care în doué óre, dela 7 până la 9 a. m. ne-a și dus la ȳinta dorinții noastre, la Săn-Martin. Direcțiunea drumului ducea spre méđăđi, avénd de stânga un șes întins fără mărgini, ér de dreapta la o distanță anumită mergea paralel cu drumul nostru un deal, care nu se finise nici la Săn-Martin, unde noi ne oprirăm.

Érá pe cóstele și pe spinarea delului din dreapta noastră se înșiră lâng' olaltă vii și grădini de pometuri dela mai multe comune aședate în vale. Dela amicul meu am aflat, că piața Iaurinului în mare parte de pe ici se provede cu tot feliul de póme. Véra însă adese ori vin pilărițele din Viena, le cumperă cu rădicata și le transportéză cu năile de vapor pe Dunăre în sus la Viena.

Drumul înse, pe care cam a silă înaintă trăsura noastră, eră așterrut cu năsip mărunt, în care se înne-cau rótele căruței noastre, ca prin tină, de unde m'am convins, că nici pe acolo nu-s mai bune drumurile comitatense, decât pe la noi!

Ci mi-a atras atențiunea latifundiile cele mari, ce se întindeau pe lângă drum, despre cari am aflat, că aparțin tóte abației Săn-Martin și se ȳin de cutare pustă; căci tóta proprietatea de pământ a abației e împărțită în așa numite puste, de câte 8—12 mii de jugere de pământ. Pustele sânt împărțite în table mari (ogrăđi — lanuri), ce sânt inconjurate de acăți săđiți în rénd pe mărgine. Fie-care pustă se administreză de câte un inspector.

Asemenea se umbresc și drumurile în mari distanțe de acății săđiți de a lungul drumului pe ambe părțile.

Când e timpul frumos, se zăresce Abația Săn-Martin și din Iaurin, acum apropiându-ne ea devine tot mai mare dinaintea ochilor. Ea zace pe vérful unui dél solitar de 1000—1500 urme, care numai în partea răsăritenă descinde în niște proeminente, ce în depărtare scad până ce se pierd în șesul mare.

Pe cósta apusénă a delului panonic și la pólele lui spre méđăđi este aședat orașelul Săn-Martin.

Tóte laturile delului sânt săđite cu vii și cu grădini de póme, apoi cu parcuri și tufe și arbori, tóte aparțin mănăstirii.

Ci pe dél sue trăsura pe o cale spirală, însă pieđisă care e bine conservată, până în curtea Abației, unde se ridică dinaintea ochilor noștri frumosul edificiu cu doué etagie și parter. Colóna principală a edificiului merge dela apus spre răsărit; la colțul răsăritén însă se întórcé în unghiu drept spre nord despărțéméntul bibliotecii. Paralel cu acesta, tot în legătură cu colóna principală, însă despărțit de bibliotecă printr'un intermediar — este biserica Abației, despre care mai târđiu. Érá urméză un spaț intermediar, după care paralel cu biserica este a treia proeminință de edificiu, care în etagiul prim servește de locuință abatelui primar.

Curtea principală însă se află în partea apusénă a edificiului și se mărginesce spre răsărit de aripa edificiului cu locuința abatelui, érá spre méđăđi cu o parte din colóna principală și cu pórtă; spre apus și spre méđă-nópte fiind închisă cu ziduri mici, ca de ici se se póta gustă privelisea în depărtare spre nord și spre vest.

Ci se intrăm în mănăstire!

Doi servitori se ivesc îndată după oprirea trăsurrei, ne iau vestmintele și le duc într'o cameră. Érá pivnicerul mănăstirii, Reverendisimul pater, ne întimpină în ușa ambitului, predă căráușului nostru un bilet cu care în hotel capétă gratis mâncare și beutură pentru sine și cele de trebuiélă pentru cai; pe noi însă ne conduce în camera sa, unde după formalitățile de cunoscință, fiind adecă eu prezentat prin amicul meu, care altcum eră bine cunoscut aci, ne servi cu câte un păhăruț de licher de nucă.

Aci e locul se spunem, că la mănăstirea Benedictinilor se ospétă ori și cine merge, și se și perondeză acolo o mulțime de călători și locuitori din apropiere, în decursul anului.

După puțină convorbire furém conduși în camera de bucate, unde véđui provisiuni de tot feliul, decocuri, dulcețuri, lichoruri, óue, lapte, fărini, tóte în evanturi mari.

De ici grăbirăm la vicariul mănăstirii, care locuiesce în etagiul prim și care ne primi cu nespusă bucurie, de órece amicul meu eră cunoscut cu densusul din copilărie.

Bétrănul vicariu, un septuagenar, al cărui cap și mâni tremurau mereu, avea de locuință doué camere. În cea de întei eră mésa de scris și doué stelagiuri cu cărți, un canapeu și vr'o câteva scaune, în cea de a doua erau mobile mai alese.

Aici am ședut ca o órá, căci eram propriamente

ospetii bătrânului, care ne și servi cu cibucuri și cu tutun ales, apoi cu țigări. Pe când amicul meu întreținea cu bătrânul un discurs despre cunoscuți și amici de ai lor, eu cercetai cu privirea cărțile de pe stelagiuri. Eră reprezentată literatura clasică franceză, italiană, germană și magiară, lângă care mai adăuge și pe cea teologică, cu deosebire în limba latină, germană și franceză.

Bătrânul cunoscuse limbile acestea bine și-mi spusese, că în tinerețe âmblyase prin Francia, Germania și Italia.

Ne grăbirăm, să vedem biblioteca cea renumită a mănăstirii, deci furăm conduși mai ântâiu la o vizită de etichetă la prior, și după aceea în

biblioteca.

Bibliotecarul, dl Ciprian, fost director gimnasial în Comarom, ne conduse și ne esplică în grabă tot ce eră de interes. Din convorbirile noastre cu dlui însuși ne am convins, că Ciprian eră un bărbat plin de afabilitate și de erudițiune, dar și altcum eră dânsul om între 35—40 de ani.

Situațiunea esternă a edificiului de bibliotecă în colțul răsăriten al mănăstirii ni e cunoscută pedin afară; intrând însuși în lăuntru, te cugeți într'o biserică mare catedrală. Interiorul constă din o naie mare și din doue năi laterale mai ânguste. La anumită înălțime pe părății naiei principali proeminăză galeria giur-impregiur, care e rădămată pe colonne mari de marmoră. Padimentul e pardosit cu lespedi mari cvadractice asemenea de marmoră. Doue rënduri de ferești luminăză atât naia, cât și galeriile.

Stelagiurile încărcate cu cărți sânt rădămate pe părății giur-impregiur până sub galerii, precum și pe părății galeriilor în sus, încât atât în parter, cât și în etajii galeriilor numai cu scări poți ajunge tôte cărțile. Afară de stelagiurile descrise parietali, mai sânt în naia mare și unele solitari, la cari poți ajunge de tôte părățile. Tôte stelagiurile sânt acoperite cu o gratie de drot, ca să se nu se potă fură cărțile. După suprascriptiuni se vede, că Sânta Scriptură și Istoria sânt mai bine reprezentate.

Contemplațiunea acestei biblioteci grandioase, face asupra omului o impresiune profundă plină de respect cătră palatul acesta vechiu al muselor!

Nici timpul unei scurte visite nu ne-au iertat, dar nici scopul nostru n'a fost de a cercetă după cuprinsul acelor cărți, deci despre cuprins nu putem vorbi. Atât amintim, că bibliotecariul din bunavoința sa ne-a arătat o carte scrisă cu litere gotice fôrte mărunte, cu inițiale latine și ici-colé cu vignete colorite fôrte frumoase, dânsul țise că e din secul XI. Ne-a mai arătat cărți legate cu piele de câne și de porc, și laudă pielea de câne, că ar fi mai trainică decât cea de porc.

În naia laterală răsăritenă eră o galerie de icône, parte biblice, parte profane. Între ceste din urmă ne atrase atențiunea o iconă, în care un om ședea cu picioarele desculțe și ținea tâlpile rădicate, ca și când ar vré să se încăldescă la sôre. Decă ne uităm din partea stângă la iconă, se parea că picioarele omului sânt întorse spre noi; ér decă ne întorceam spre dreapta, și de acolo se parea că omul e întors spre noi!

Pe galeria dela apus erau niște almarie cu o mulțime de obiecte antice, pinteni, săbii și alte bucăți de armatură, apoi o colecțiune numismatică, în care ne spunea bibliotecariul, că sânt reprezentați toți banii de sub principii Transilvaniei. O catenă cioplită din lemn așa, cât zalele eră din câte o bucată întregă, neimbinată.

În fine tot pe galeria asta mi-a dat ochii de suprascriptiunea „Romana”; eră doue stelage cu cărți. Ci chiamându-ne clopoțelul de prând, n'am putut vedé nici una. Bibliotecariul ne-a spus, că numai 6000 fl. se

dau pe an spre întregirea bibliotecii; asemenea mărturisii, că nici dânsul nu scie câte cărți se află aci, nici cum le chiamă pe tôte, de ôrece nu esistă index complet.

Prândul.

De ôrece între ospetii țilei eră și dame, mes s'au tins într'o sală mare numită a „prelaturei”. Ad am avut ocasiunea de a vedé pe mai mulți dintre monachii benedictini. Eră o mesă lungă, în fruntea căreia se puse priorul, de-a dreapta și de-a stânga lui urmare de alungul mesei ospetii. Eram atunci ospeti vr'o 10 persoane, domni și dame. După acestia urmau monachii bătrâni și în fine niște profesori monachi tineri. Eră văcățiune, așa dar studenți tineri nu eră; séu de-ar fi fost, au prândit într'alt loc.

Mesa eră acoperită cu vase pline de pôme și cu cofituri, apoi cu vr'o trei specii de vinuri de mesă și cu apă minerală de Suliguli.

Cinci plese de mâncări s'a servit, în fine pôme, cafea neagră și țigări. La a doua plésă de mâncare priorul rădică un pocai de vin în onôrea ospetilor, pe cari cu numele i aminti în toastul seu, ca și când ar vré să-i prezente înainte societății.

Din partea ospetilor s'a sculat un jude de tribunal și a mulțămit în numele ospetilor. Alte toaste nu s'a ținut.

După mesă se grupară ômenii și conversară după plac. Eu alăturându-me de un profesor de teologie tiner întrebai și aflai, că în Sânt-Martin se află curs filosofic și teologic, în care se primesc tineri ce vreau să între în tagma Benedictinilor, ca sucrescētie nouă. Filosofii după ce absolvéză aci, mai ascultă un an universitatea și fac doctorat, după aceea se trimit pe un an în străinătate; ér rentorcēndu-se acasă se aplică ca profesori la gimnasiile proprii. Profesorii bătrâni se retrag în abație și pôtă aci rang de canonici. Tôtă susțentația o primesc tinerii studiosi dela abație. Esistă acolo și clasa 7 și 8 gimnasială, în cari se primesc tineri mai săraci, cari absolvând aci se duc la Jaurin și depun esamenul de maturitate în gimnasiul complet al lor. Contingentul tinerilor studiosi din Sânt-Martin e 50—60 pe an.

De ôrece fântâni cu apă în Sânt-Martin nu sânt, țot cvantul de apă se mână în sus cu mașineria pe țevi suterane. Se află la piciorul delului spre meșă-nôpte o fântână mare, peste care e clădită o casă; acolo este o mașinarie rotătore, care mână apa. În tótă țiuva mână un bivol mașina în timp de doue ôre, când e spalatură mare în mânăstire mână bivolul 3—4 ôre. Pe tótă ôra se sue 70—80 de hectolitre de apă.

Biserica.

După prând furăm conduși și în biserică.

Pe doue uși poți intră în biserică, pe pôtă mare, care se deschide sub turn, și pe o ușă laterală, ce se deschide în părătele apusen; ambe aceste portale sânt rădimate pe colonne de marmoră. Naia bisericei se împarte în trei terase, una sub corul cu organele, a doua cea mai mare cuprinde mijlocul, și a treia pe care se află altariul principal, la care te sui pe vr'o 10 trepte. De ambe lăturile dinaintea altarului sânt aședate stranele monachilor bătrâni și tronul abatelui. Bătrânii au rang de canonici.

De pe terasa mijlocie înaintând pe lângă treptele, ce sue la altarul principal, scobori 3 trepte și te află sub altariul principal. Aci este un spațiu cvadratic destul de larg, în care se află un altar, cu inscripțiunea „altar privilegizat”. Întrebând de însemnătatea acestor cuvinte, mi s'a spus, că aci se cetesc misse pentru om și ce poftesc particularii, pentru morboși, de tótă speția, pentru dușmani etc. Tot aci se află o ferestă orbă în părăte, cupțuită cu marmoră, despre care se pre-

supune a fi scaunul S. Stefan. Despre acesta ni s'a spus, că cu ocaziunea nedeilor se îndesă muerile, care se şedă aci, pentru că cred, că se vindecă de ori şi ce morb, cu deosebire de durere de spinare. Ciceronele nostru însă eră de credinţă contrarie, că adecă şi de nu e cineva morbos, devine seşend pe piétra rece, fiind inferbintat.

Bolta bisericii este rotundă, ci are nişte arcuiri proeminente, cari ajungend la păreţii verticali se isprăvesc, ci fie-care capăt de arc se finesce cu figura capului a unuia dintre abaţii acestei mănăstirii. Păreţii sânt albi. Ci in păreţi se află afundături, in cari sânt aşedate icône scumpe. Asemenea şi pe fereşti sânt zugrăviţi sânti pe sticlă.

Ioan Lazarici.

Incercarea clopotului.

— Veđi ilustraţiunea de pe pagina 505. —

Clopotul este un factor important in viaţa dela sate. Clopotul mare cu ton frumos este o fală a şi ori căru sat.

Ilustraţiunea din nr. presinte infăţişeză momentul, când se încercă tonul clopotului. Părintele preot e musician, ş-a adus de acasă violina şi astfel încercă sunetul.

Un tablou, cu mai multe figuri, tóte caracteristice şi espresive in asemene momente.

I. H.

C e e n o u p

Sciri personale. *Rds. D. Artemiu Şarcadi*, archidiacon onorar al diecesei oradane şi subinspector şcolar al comitatului Biharia, fu numit canonic gr. c. la catedrala din Oradea-mare. — *Dl general Barozzi* represintă România la congresul geodesic din Roma. — *Dl Mihaiu cav. de Trapşa*, pân'acuma colonel in armata comună, a fost inaintat la postul de director de artilerie in corpul 12. — *Dna Sofia Vlad n. Radulescu* din Lugos este numită institutore la Asilul Elena Dómna din Bucuresci. — *Dl Gavril Kiss*, profesor la şcola reală superioară din Budapesta, român din Ugocia, fu numit profesor de limba română la şcola comercială din Budapesta, unde s'a introdus propunerea limbilor orientali: turcescă, română şi sərbă.

Hymen. O căsătorie din lumea artistică română. *Dl Constantin I. Notara*, artist dramatic la teatrul Naţional din Bucuresci, s'a cununat in săptămâna trecută cu dşóra Maria Amalia Velner, artistă dramatică la acelaş teatru.

DI V. Alecsandri ţinú vineri la 14/26 oct., după miédăđi la 3 ore, o conferinţă literariă in sala Ateneului din Bucuresci. Cu asta ocaziune ilustrul nostru poet ceti „Fântána Blandusia“, noua sa comedie in versuri şi in 3 acte. Conferinţa s'a dat in folosul poetului Eminescu, lovit de curénd de o bôlá crudă, precum anunţiasem şi noi.

„**Telegraful Român**“, sub impresiunea responsurilor Maj. Sale cătră mitropolii români la Seghedin, a publicat un articol sub titlul „Resplată“. In nr. următor Esc. Sa mitropolitul Miron Romanul a desaprobat articolul, urmarea fu, că redactorul dl Nicolae Cristea s'a retras şi comisiunea administrativă a tipografiei archidieceesane a incredinţat redacţiunea provisoriu dlui Matei Voilean. In urmarea acesteia inteliginţa română din Sibiu şi din giur au făcut duminica trecută sêra la 8 ôre destituítului redactor o imposantă serenadă cu torţe, cu care ocaziune dl Petru Băncila din Reşinari a rostit un cuvânt de aderinţă, la care dl Cristea a respuns adânc emoţionat.

Asociaţiunea transilvană s'a mutat in casa-i proprie. Până acuma Asociaţiunea s'a adăpostit cu preţ fórte moderat in localul consistoriului archidieceesan. Comitetul a votat in prima sa şedinţă din localitatea nouă mulţămítă consistoriului. Totodată, a luat primii paşi, ca — in urmarea concludului adunării generale din Braşov — se se póťă incepe adaptarea casei pentru o şcolă superioară de fete cu internat, şi anume: a cerut magistratului se delătureze zidul oraşului şi ridicătura de pământ din dosul casei Asociaţiunii, şi se statoréscă linia de zidire.

La Timişóra concertul reuniunii române de lectură se va ţine in 11 novembre st. n. Pregătirile s'au inceput deja, diletanţii studieză. La concert va cântá şi cunoscutul nostru baritonist dl N. Popovici din Caransebeş. Profesorul de musică, dl Kárász, a compus pentru ocaziunea acésta şi o piesă de salon din motive de arii populare române.

Serbare in Iaşi. Sâmbéta trecută se celebră in Iaşi aniversarea asasinării Domnului Grigore Ghica şi a perderii Bucovinei. Un serviciu divin se oficiă la Mitropolie şi se făcú o procesiune in faţa bustului patriotului Domn, care este rădicat pe piaţa Beilicului in chiar locul unde eră casa in care s'a comis odioşa crimă. La acésta serbare luară parte tóte şcoléle din Iaşi, consiliul municipal et.

La Beiuş Societatea de lectură a tinerimei studióse dela gimnasiu s'a constituit, sub conducerea dlui profesor Vasiliu Stefanica, in următorul mod: notar al corespundintelor s'a ales Nicolae Stefan Pop, notar al şedinţelor Aurel C. Popoviciu, vice-notar George Pap, secretar Alesandru Fărcaş, controlor George Mihalca, redactor al foii Societăţii „Aurora“ Inocente Bogdan, toţi stud. de VIII cl.; cassar Gavril Cosma, bibliotecar Augustin Paul, arhivar Valerian Magdulescu.

Escursiune archeologică in Dobrogea. Dl Gr. G. Tocilescu, directorul Museului de anticitaţi din Bucuresci, a făcut la finele lui august o escursiune archeologică in Dobrogea, despre care a făcut un raport dlui ministru al instrucţiunii. Din acest raport vedem, că dsa a intreprins sâpături in cimitirul turcesc al satului părăsit Mizalie şi a găsit noue bas-reliefuri, precum şi 10 petri cu ornamente diferite. La Cocargea, in altarul bisericeii a găsit servind ca pristol o petró cu inscripţiune de pe timpul împératului Marc Antoniu.

Călindarul lui Păcala. Acesta va fi titlul călindarului umoristic, care va apăre pentru anul viitor 1884 in editura „Familiei“ in Oradea-mare. Călindarul acesta va fi o continuare a celui apărut pentru anul curent cu numirea „Catastihul Dracului“, dar va avé un format mai mare, şi va cuprinde şi tégurile, precum şi scara de timbre. Tecstul va fi intercalat de vr'o 30 de ilustraţiuni umoristice. Preţul remâne tot acelaş, 40 cr.; după 10 esemplare se dá al 11-le ca rabat. Doritorii de a-l avé se se adreseze la administraţiunea foii noastre, căci călindarul se află deja sub tipariu.

Mulţămítă publică. Subserisul me aflu indemnat cu adâncă mişcare spirituală a aduce mulţămítă publică innaltelor şi disinselor persóne, cari la apelul meu — s'au grăbit a sprigini fatigiósa şi costisitórea mea intreprimdere — şi prin acésta mi-a inlesnit punerea sub tipariu şi edarea „Micului Abecedariu“. 1) Ilustritaţi Sale, pré bunului nostru părinte episcop al Aradului Ioan Meţian, pentru un ajutor in bani gata de 100 fl. v. a., fără de acésta Ilustritatea Sa, s'au indurat pré graţios a suportá spelele pentru desemnarea şi gravarea in lemn a figurilor şi icónelor „Micului Abecedariu“ care va fi constat altă 100 fl. póťe şi mai mult. 2) H. Sale, Domnilor Mocionesci, Alesandru şi Eugeniu, proprietari mari in Căpălnaş, cari au binevoit a comanda 150 esemplare din „Micul Abecedariu“. 3) Binemerita-

tului Domn Vasiliu Sarkady, notariu in Crișciur, comitatul Biăorului, carele a comandat pentru școlile din notariatul dsale 90 tabele de părete și 50 esemplare manual pentru școlari. 4) Domnului David P. Simon, comerciant in Lipova, cu 100 esemplare. Lipova la 1/13 oct. 1883. *Ioan Tuducescu.*

Patru domnișore au izbutit la esamenele de balaureat ce s'au ținut la Bucuresci. Acele sânt dșorele Conta, Ecatarina Panaitescu, Chernbach și M. Panaitescu.

Podul peste Dunăre la Cernavodă nu se va face in curënd, căci dintre concurenți nici unul n'a intrunit o lucrare care se se potă premiă. Așă dară se va publică un concurs nou, care dōră va avē un succes mai bun.

Congresul geodesic la Roma s'a intrunit la 15 octombrie. Obiectul principal al discusiunilor congresului are se fie ficșarea unui singur meridian și prin urmare stabilirea unui singur cēs internațional. Lipsa de unitate de până acum in meridian n'a permis se se otărăscă lungimea gradelor, de vreme ce fie care țēră alegea pentru calculele sale un alt punct de plecare. — Tot astfel se pōte dice și despre ora internațională, care este in cea mai strinsă legătură cu ficșarea meridianului. Relațiunile internaționale devin din ce in ce mai mari și ficșarea unei unități de timp este o urgence cerință a prezentului, nu numai din punctul de vedere teoretic, ci și practic. Dēcă dar congresul geodesic va reuși a ajunge la acest scop, atunci otăririle lui vor avē o mare insemnătate și pentru acele cercuri, care de ordinar nu voiese se intre pe țērēm̄ul sciințific.

Dreptul de vot al femeilor. Partisanii teoriei emancipării femeilor vor inregistră cu bucurie faptul, dice „Fremdenblatt“, că noua lege austriacă pentru industrie proclamă dreptul de vot al femeilor pe țērēm̄ul industriei. Femeile vėduve seu urmașe de drept ale bărbaților lor, avēnd o industrie őr-care, au aceleași drepturi ca și bărbații in tōte otăririle luate de societatea acelei industriei. De fapt, cu ocașiunea noilor alegeri de președinte, au votat și femeile pentru candidatul ce le-a convenit. Nu este insē prevėduț dēcă femeile au și ele dreptul d'a fi alese președinte. Tribunalul comercial din Viena se va ocupă in curënd și cu resolverea acestei cestiuni.

Arestare de fete. La o perchisițiune domiciliară din Varșovia ce s'a făcut la un institut de fete din inalta societate, s'au găsit diare și alte scrieri cu tendințe nihiliste, și fură arestate pe lângă institutōre, dșōra Jentys, și o mulțime de fete din institut. Acest institut a fost fundat de căți-va ani de principele Leuchtenberg in onōrea memoriei repausatei impērătese Maria, al cărei nume il și pōrtă. Chiar din astă causă institutul Maria se bucură necontenit de bună voința familiei imperiale și a nobilimii ruse, care ducea fetele ei in acest institut, și prin cercurile guvernamentale se credea, că are in el un factor puternic pentru rusificarea nobilimii polone. Totuși acesta nobilime nu ducea, mai cu deosebire in acesti din urmă ani, fetele ei in institutul Maria, mai ales că moralitatea școlărițelor din el nu eră tocmai mai pe sus de ori-ce bănuielă. Pe timpul carnevalului, directōrea institutului dete baluri la cari fură invitați de preferință oficierii din regimentul gardei ce garnisonēză in Varșovia. Și afară de acēsta se părea, că esistă o comunicațiune intinșă intre oficierii și fete, favorisată de vecinătatea locuinței oficierilor cu institutul. Institutōrea Jentys, fu arestată când rădică dela poștă un pachet de scrieri nihiliste ce-i fu

sese trāmis din Elveția pe adresa sa. Ea fu adusă napoi la institut, care fu indată impresurat de o companie de soldați. Procurorile din Varșovia procedă la o perchisițiune amenunțită și ei se secuestră un numer mare de scrieri și foi volante nihiliste, precum și documente fōrte seriōse. Se dovedi că opt fete erau atāt de compromise, in cât se dispuse și arestarea lor.

Necrolōga. *Sigismund Borlea*, fost deputat in camera Ungariei, cunoscut ca umorist sub numele Teica Ilie din „Gura Satului“ redactată de Iosif Vulcan, a ințetat din viētă in Baia-de-Criș, in etate de 55 ani. — *Lia Brătian*, fiica cea mai mare a dlui Dumitru Brătian, a murit la Bucurēsci in 3/15 octombrie in vērștă de 16 ani.

L o g o g r i f

de Georgina Fr. Popa.

Din următōrele silabe se se formeze 13 cuvinte ale căror litere inițiale cetite de sus in jos dau numele unui mare bărbat de pie memorie pentru toți Romānii, őr literele finale cetite de jos in sus dau pe vērul susnumitului asemenea de pie memorie pentru noi.

ul, graf, io, ri, piu, pa, reth, le, go, al, al, mos, pa, pii, ri, iod, sifu, u, a, in, do, fon, na, viti, nal, so, za, ra, ris, di.

1) Un domnitor presentă. 2) O cast a evreilor. 3) Un profet. 4) Erou din cruciata primă. 5) Un element chimic. 6) Un rege. 7) Opid in Palestina. 8) Nume bărbătesc. 9) Un semn in scriere. 10) Niște munți. 11) O capitală. 12) O colōre vēnētie. 13) Un despărțēm̄ent in Elveția.

Terminul de deslegare e 5 novembre. Ca totdeuna și de astă-dată se va sorti o carte intre deslegători.

Deslegarea ghiciturii de puncte din nr. 36:

		1	V	1		
		2	B	e	y	2
1	M	i	n	h	o	3
V	e	n	e	t	i	a
6	A	e	t	n	a	4
		5	V	i	n	5
		6	a	6		

Deslegare bună n'am primit dela nimene.

Călindarul săptămānei.

Diua sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sēr-bătorile.	Sōrele resare	Sōrele apune
Duminecă	16	28	Mart. Longin	6 33	4 58
Luni	17	29	Prof. Osie	6 34	4 54
Mărți	18	30	Ap. Luca Evang.	6 36	4 53
Mercuri	19	31	Prof. Ion	6 38	4 51
Joi	20	1	Mart. Artemie.	6 39	4 50
Vineri	21	2	Cuv. Ilarion.	6 41	4 49
Sămbetă	22	3	Păr. Averkie.	6 43	4 46

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollōsy in Oradea-mare. Strada principală.